

บทที่ 2 แนวคิดในเชิงทฤษฎี

ในบทนี้ จะกล่าวถึงแนวคิดในเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับ เรื่องความเสมอภาค ในระบบเสรีประชาธิปไตย เพื่อให้เข้าใจในพื้นฐานหรือกรอบความคิดในเรื่องความเสมอภาคในระบบเสรีประชาธิปไตย ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดขอบข่ายของการวิจัย. สมมติฐาน การสร้างเครื่องมือในการวิจัย การนำเสนอรายละเอียดต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้

ความเสมอภาค ถือเป็นคำในวงการปรัชญาการเมือง ซึ่งความหมายของคำต่าง ๆ ในวงการปรัชญาการเมือง ต่างมีคนตีให้ความหมายกันไปต่าง ๆ นา ๆ นักปรัชญาเองก็ให้ความหมายนี้ต่างกัน คำในวงการปรัชญาการเมืองจึงไม่มีความหมายที่ถูกต้อง มีแต่คำว่า คำเหล่านี้ควรจะหมายความว่าอย่างไรเท่านั้น¹ ดังนั้นการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของความเสมอภาค จึงต้องมีการกำหนดกรอบความคิดให้ชัดเจนลงไปว่า ความเสมอภาคที่จะทำการวิจัยนั้นควรมีความหมายอย่างไร เพื่อจะได้เข้าใจตรงกันและสามารถทำการวิจัยได้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา

ในการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ในปรัชญาการเมืองนั้น มีสิ่งที่เราคำนึงอยู่เสมอคือ ศัพท์ต่าง ๆ ในปรัชญาการเมืองนั้น เป็นเรื่องที่เราสามารถอภิปรายหรือถกเถียงกันได้ ภายในกรอบของสังคมการเมืองเท่านั้น นอกสังคมการเมือง เราไม่สามารถอภิปรายกันได้ด้วยเรื่องเหล่านี้²

¹ สมภาร พรหมทา. ปรัชญาสังคมการเมือง. หน้า 138.

² เสือสมิธวกัน. หน้า 19.

จากคำกล่าวข้างต้น หากจะกำหนดความหมายของคำว่า ความเสมอภาค ว่าควรมีความหมายอย่างไรนั้น จึงต้องมีการอภิปรายหรือถกเถียงกันในกรอบของสังคมการเมือง ซึ่งสังคมการเมืองที่มีอยู่ในปัจจุบันก็มีอยู่หลายระบบ ซึ่งในแต่ละระบบก็มีการพูดถึงเรื่องความเสมอภาคไว้แตกต่างกัน

คำว่า ความเสมอภาค มีนักปรัชญาให้อธิบายเอาไว้ต่างกันมากมาย คำอธิบายที่นักปรัชญาทั้งหลายให้ไว้ เมื่อประมวลแล้วพบว่า ทักษะเกี่ยวกับปัญหาความเสมอภาคสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลัก ๆ คือ³

1. ความเสมอภาคในทัศนะเสรีนิยม

2. ความเสมอภาคในทัศนะอเสรีนิยม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาเรื่อง ความเสมอภาค ในทัศนะเสรีนิยม ตามระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแม่แบบที่ประเทศไทยยึดถือในการปกครองปัจจุบัน โดยระบอบการเมืองเสรีประชาธิปไตยจะเน้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเสมอภาคในความหมายอย่างไร จะได้ศึกษาคือไป

ระบบการเมืองเสรีประชาธิปไตย

ระบบการเมืองเสรีประชาธิปไตย เป็นระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีแนวคิดยึดหลักเสรีนิยมในการปกครอง ซึ่งเมื่อพูดถึงระบอบการปกครองเสรีประชาธิปไตย นักปรัชญาคนสำคัญที่มีบทบาทอย่างยิ่งในระบอบการเมืองนี้ที่เราจะต้องกล่าวถึง คือ จอห์น ล็อก โดยเราอาจกล่าวได้ว่า จอห์น ล็อก มีบทบาทเสมือนเป็นสถาปนิกผู้ออกแบบ และก่อสร้างระบบการปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตยขึ้นในโลกตะวันตก⁴ ดังนั้นการศึกษาแนวคิดในระบอบการเมืองเสรีนิยม จึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดของ จอห์น ล็อก เป็นหลัก

³ สมการ พรหมทา. ปรัชญาสังคมการเมือง. หน้า 138.

⁴ ลีทรี บุคอรินทอร์. ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมพรพิทยา, 2523), หน้า 49. อ้างจาก T.I.Cook (Wd.) Locke's Two Treatise of Government, New York 1947

ถือค อธิบายทฤษฎีทางการเมืองของคนโดยเริ่มจากประเด็นเรื่องมนุษย์ในสภาวะ
ธรรมชาติ เหตุผลคือ สังคมการเมืองเป็นการจัดระบบให้มนุษย์จำนวนมาก อยู่รวมกัน
ได้ ดังนั้นปัญหาหลักทางทฤษฎีการเมือง ก็คือ จะจัดระบบสังคมการเมืองอย่างไร จึงจะ
ทำให้ระบบเป็นธรรม สามารถทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เราจึงต้องรู้
ก่อนว่า มนุษย์เป็นอย่างไร จึงจะคิดหาได้ว่าระบบสังคมการเมืองที่เหมาะสมกับมนุษย์
ทำให้มนุษย์อยู่รวมกันได้ ควรเป็นอย่างไร⁵

ถือค เชื่อว่ามนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ มีเสรีภาพโดย
สมบูรณ์ และมีความเสมอภาคกัน ที่ถือคกล่าววามนุษย์ในสภาวะธรรมชาติดีความ
เสมอภาคกันนั้น เขาหมายความว่า เมื่อมนุษย์ทุกคนต่างเป็นมนุษย์ด้วยกัน ย่อมมีความ
เท่ากัน ไม่มีใครใหญ่กว่าใคร ไม่มีใครสามารถบังคับข่มเหงใครได้⁶

ถือค เชื่อว่าในสภาวะธรรมชาติ อันเป็นสภาวะที่มนุษย์มิได้อยู่รวมกันในสังคมการ
เมือง มีกฎหมายจริยธรรมควบคุมความประพฤติของมนุษย์อยู่แล้ว มนุษย์ในสภาวะ
ธรรมชาติ ดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล เดินตามกฎทางจริยธรรม สภาวะธรรมชาติ เป็น
สภาวะที่สงบสุข มนุษย์มีเจตจำนงที่ติดต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นสภาพที่มนุษย์
อยู่ร่วมกันด้วยเหตุผล⁷

นั่นคือ ถือค มองว่ามนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลในการที่จะพิจารณาว่าสิ่งใดเหมาะสม
หรือไม่เหมาะสม ความคิดของมนุษย์ไม่ใช่สัญชาตญาณ สัตว์อื่น ๆ นั้น อาจจะกระทำสิ่ง
โกลงไปเพราะสัญชาตญาณของมัน แต่มนุษย์ทำอะไรก็แล้วแต่ ก็เพราะมนุษย์ได้คิด

⁵ อุกฤษณ์ แพทย์น้อย เอกสารการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสาร วิชาปรัชญาการเมืองครั้งที่
หน่วยที่ 8-11 สาขาวิชารัฐศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสาร, 2534)
หน้า 304.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 305.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 311, 316.

พิจารณาแล้ว นั่นก็คือ การกระทำของมนุษย์ที่กระทำออกมานั้น ได้ผ่านกระบวนการกดดันกรองของสมองออกมา และสิ่งที่มนุษย์เห็นว่าเหมาะสมนี้ก็จะต้องอยู่ในขอบเขตของกฎแห่งธรรมชาติอีกทีหนึ่ง เพราะสถานะธรรมชาติ ยังมีกฎแห่งธรรมชาติที่จะดูแลอยู่เป็นสิ่งที่บังคับทุกคนด้วยความมีเหตุผล กฎดังกล่าวสอนมนุษย์ทุกคน ผู้ซึ่งมีความเท่าเทียมกันและไม่ขึ้นอยู่กับผู้ใด ไม่ควรที่ผู้ใดจะทำอันตรายในชีวิต สุขภาพ เสรีภาพ หรือทรัพย์สินบังคับของผู้อื่น⁹

ภายใต้กฎธรรมชาติและเหตุผล มนุษย์พยายามทำทุกอย่าง เพื่อคุณประโยชน์ให้ใหญ่ยิ่งที่สุด สัมฤทธิ์ผลของปัจเจกชนทุกคน คือคุณประโยชน์ของปวงชนในชาติ อาศัยเหตุผลและความจริง มนุษย์จึงอยู่ร่วมกันเป็นสุข ในโลกนี้ไม่มีความเหลื่อมล้ำค่าสูงหรืออภิสิทธิ์ใด ๆ เหนือกันในหมู่มนุษย์ด้วยกัน⁹

แม้ว่ามนุษย์ในสถานะธรรมชาติ อยู่ในสถานะที่สงบสุข ทุกคนคิดและกระทำการต่าง ๆ ด้วยความมีเหตุผล ภายใต้กฎแห่งธรรมชาติ ทุกคนมีความเสมอภาคกัน ไม่มีใครยิ่งใหญ่กว่าใคร ไม่มีใครอยู่เหนือใคร และไม่มีใครข่มเหงใคร แต่ถือเห็นว่า เหตุผลที่มนุษย์สร้างระบบการเมืองขึ้นมา ก็เพราะ สถานะธรรมชาติ มีความไม่สะดวกอย่างมาก จึงละทิ้งสภาพธรรมชาติมาอยู่ร่วมกัน เพราะดีกว่าการอยู่ในสถานะธรรมชาติและเป็นวิธีที่ดีที่สุด เป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ที่มนุษย์แต่ละคนจะสามารถป้องกันชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สินของตนได้¹⁰

จากแนวคิดที่ได้กล่าวมาแล้ว ข้อสรุปที่จะนำไปให้ความหมายของสังคมการเมืองที่ให้ความเป็นธรรม ควรมีลักษณะอย่างไรนั้น ถือ เห็นว่าการรวมเข้ามาเป็นสังคมการเมือง จะต้องมาจากการตกลงและยินยอมของมนุษย์เองเท่านั้น มนุษย์จะต้อง

⁹ ปรีดา สุวรร. "การสอบสวนคดีอาญา : ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน." (วิชานิติพนธ์ ปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 15. อ้างจาก John Locke, Two Treatise of Government, p.117.

⁹ สิทธิ บุตรอินทร์, รัฐธรรมนูญการเมืองเบื้องต้น, หน้า 49.

¹⁰ อุทกคุณวุฒิ แพทย์น้อย, เอกสารการสอบมหาวิทชาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช วิชาปรัชญาการเมืองเบื้องต้น หน้าที่ 8-11 สาขาวิชารัฐศาสตร์, หน้า 317.

ไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองของผู้อื่น โดยปราศจากความยินยอมของเขาเอง การที่
 มนุษย์ออกจากสภาวะธรรมชาติเข้ามาอยู่ในสังคม ก็เกิดจากการที่มนุษย์ใช้เหตุผลของ
 ตนเองพิจารณาแล้ว เห็นห้องต้องกันกับผู้อื่นที่จะรวมตัวกันเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม
 ทั้งนี้ก็เพื่อความสะดวกสบาย ความปลอดภัย ต้นติภาพในหมู่มนุษย์เอง และเพื่อที่จะ
 แสวงหาความสุขในทรัพย์สินสมบัติของตนเองได้อย่างปลอดภัย มนุษย์แต่ละคนได้ตกลง
 ยินยอมและสัญญาระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองที่จะรวมตัวกันเป็นสังคมการเมือง เป็น
 สัญญาระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองที่จะรวมตัวกันเป็นสังคมการเมือง เป็นสัญญาระหว่าง
 มนุษย์ก่อนที่จะเกิดสังคมการเมือง เพื่อตกลงกันเข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองของผู้
 ปกครองที่มนุษย์ได้ตกลงกันตั้งขึ้นมานั่นเอง ¹¹

จากแนวคิดของล๊อค ที่ให้ความสำคัญและยกย่องกับคุณค่าของความเป็น
 มนุษย์ และระบบการเมืองที่จะสามารถให้ความเป็นธรรมกับมนุษย์ ให้มีความเสมอ
 ภาคกัน ให้เสรีภาพในชีวิต ทรัพย์สิน และให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่
 จะต้องเป็นระบบการเมืองที่เกิดขึ้นโดยที่มนุษย์ทุกคนได้คิดพิจารณาด้วยเหตุผลแล้ว
 ตกลงที่จะอยู่รวมกันเป็นสังคมการเมืองที่ตนเห็นชอบ ผู้ปกครองและกฎเกณฑ์ที่จะใช้
 ควบคุมความสงบเรียบร้อยในสังคมจะต้องได้รับความยินยอมและเห็นชอบจาก
 ประชาชนในสังคมการเมืองนั้น ข้อสรุปของ ล๊อค เกี่ยวกับว่าสังคมการเมืองที่ให้ความ
 เป็นธรรมควรมีลักษณะอย่างไรนั้น ถ้าพิจารณาดูและจะเห็นได้ว่า เป็นความคิดที่มีเค้า
 โคลงแบบลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตย ¹²

ลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วยทฤษฎี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎี
 ประชาธิปไตยและทฤษฎีเสรีนิยม

ทฤษฎีประชาธิปไตย มีลักษณะกว้าง ๆ คือ เป็นทฤษฎีที่อำนาจอธิปไตยอยู่ที่
 ประชาชน หมายความว่าประชาชนเป็นผู้มีอำนาจอันนี้ แต่มอบหมายให้ผู้อื่นใช้สิทธิแทน

¹¹ ปรีดา สดาวร. "การสอบสวนคดีอาญา : ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน," หน้า 19

¹² อุทกฤษฎ์ แพทธรณ์. เอกสารงานสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาภิราช วิชาปรัชญาการเมืองเบื้องต้น
 หน้าที่ 8-11 สาขาวิชารัฐศาสตร์, หน้า 340.

ทฤษฎีเสรีนิยม ชี้หลักการว่ารัฐบาลไม่มีหน้าที่ ที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความหลุดพ้นตามความเชื่อของศาสนาใดศาสนาหนึ่ง รัฐบาลมีหน้าที่หลักอยู่อย่างเดียว คือ เป็นกรรมการตัดสินกรณีพิพาทระหว่างมนุษย์ ป้องกันไม่ให้มนุษย์แต่ละคนคุกคาม ชีวิต ทรัพย์สิน และเสรีภาพของผู้อื่น คอยดูแลให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติตามกติกาที่วางไว้ และคอยป้องกันประเทศจากศัตรูภายนอก ประชาชนแต่ละคนอยากจะทำอะไรอย่างไร จะหาความสุขหรือแสวงหาความหลุดพ้นด้วยวิธีใด เป็นเรื่องของปัจเจกชน ครอบงำโดยการกระทำเช่นนั้น ไม่เป็นผลเสียดกับส่วนรวม รัฐบาลไม่ควรไปยุ่งเกี่ยว ซึ่งความคิดเช่นนี้ นำไปสู่ทฤษฎีที่ว่า รัฐบาลควรให้สิทธิ เสรีภาพ ส่วนบุคคลแก่ประชาชน เช่น สิทธิที่นับถือศาสนาใดก็ได้ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ฯลฯ เป็นต้น¹³

กล่าวโดยสรุป ระบบการเมืองเสรีประชาธิปไตย เป็นระบบการปกครองที่เกิดขึ้น โดยมีหลักการพื้นฐานที่เน้นให้ความสำคัญกับคุณค่า ศักดิ์ศรี ของความเป็นมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่า มีความสามารถในการใช้เหตุผลในการคิดและกระทำการต่าง ๆ มนุษย์จึงควรเสมอภาคกันไม่มีใครอยู่เหนือใคร และมนุษย์ได้คิดพิจารณาแล้ว ทุกคนเห็นว่าการมาอยู่รวมกันในสังคมการเมือง เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะปกป้องสิทธิ เสรีภาพ ในร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สินของตนเอง ระบบการเมืองนี้ จึงเป็นระบบการเมืองซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์ทุกคนยินยอมเข้ามารวมอยู่ในสังคมการเมือง ร่วมกันด้วยความสมัครใจของมนุษย์แต่ละคนเอง ซึ่งผู้ปกครองหรือองค์กรปกครองก็จะต้องได้รับมอบอำนาจจากประชาชนให้ไปใช้อำนาจการปกครองแทนมนุษย์แต่ละคน และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองจะนำมาใช้รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ก็จะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนทุกคน

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 340-341.

ปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

คามที่ได้ทราบแล้วว่า ถัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตย มีต้นกำเนิดจากแนวคิดของ จอห์น ล็อก ที่เน้นว่าในสภาวะธรรมชาติ มนุษย์ย่อมมีความเสมอภาคกัน มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีคุณค่าที่จะทำและคิดโดยใช้เหตุผลภายใต้กฎธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนจึงเสมอภาคกัน ทุกคนเคารพในคุณค่าของกันและกัน ไม่มีใครอยู่เหนือใคร ระบอบการเมืองดังกล่าวจึงเป็นระบอบการเมืองที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยองค์อธิปัตย์และกฎเกณฑ์ซึ่งเกิดขึ้นโดยความยินยอมของมนุษย์ทุกคน จึงไม่ควรไปยุ่งเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและการแสวงหาความสุขของปัจเจกชน ครอบงำที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียกับส่วนรวม ที่สำคัญระบอบการปกครองเสรีประชาธิปไตยนี้ ประชาชนในสังคมทุกคนเป็นผู้ตกลงใจ เลือกลงเข้ามาอยู่ร่วมกันในระบอบการปกครอง และมอบอำนาจให้องค์อธิปัตย์ใช้สิทธิในการปกครองแทนตน โดยมนุษย์แต่ละคนมีสิทธิครั้งนี้เสมอภาคกัน

ซึ่งหากพิจารณาแล้ว จะเห็นว่าความเสมอภาค เป็นปรัชญาพื้นฐานสำคัญของระบอบการเมืองเสรีประชาธิปไตย ทั้งในแง่ที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่าเหมือนกัน จึงควรเสมอภาคกัน และในแง่ที่ว่าเมื่อทุกคนเสมอภาคกัน การที่ขอมตกลงเข้ามารวมอยู่ในสังคมการเมือง และเลือกระบอบการเมืองที่ควรจะเป็น จึงต้องเกิดจากความยินยอมของทุกคน และการมอบอำนาจให้ผู้ปกครอง รวมทั้งออกกฎเกณฑ์ในการปกครองก็ต้องเกิดจากความยินยอมของทุกคน

ปรัชญาเสรีนิยมประชาธิปไตย สอนให้มีการเคารพซึ่งกันและกันเป็นอย่างยิ่ง โดยเริ่มต้นจากให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของความเป็นคนของทุก ๆ คน ความเคารพหรือให้เกียรติแก่กันและกันนี้ ขยายไปยังมนุษย์ทุกรูปทุกนามที่เป็นสมาชิกของสังคม โดยไม่คำนึงถึง ชาติกำเนิด ทรัพย์สินสมบัติ หรือชั้นวรรณะ ควรยอมรับศักดิ์ศรีของการเป็นอยู่ มีอยู่ การแสดงออกและการแสวงหาความสุข เป็นต้น ครอบงำที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ระบบประชาธิปไตย ย่อมประกันให้ประชาชนทุกคน มีโอกาสพัฒนาคุณภาพและคุณ

สมบัติแห่งคน ให้บรรลุฉิบภาวอย่างเต็มที่ แม้คุณภาพหรือคุณสมบัตินั้น จะยิ่งห่อนกว่ากันด้วยประการใด ๆ ก็ตาม ¹⁴

ปรัชญาที่เป็นรากฐานแห่งประชาธิปไตย มิได้มอบคุณค่า ศักดิ์ศรี และความรักผิดชอบต่อสังคม ประชาชาติ ให้แก่บุคคลผู้เดียวว่า เป็นเลิศวิเศษวิโสกว่าใครในโลกมนุษย์ ความเป็นประชาธิปไตยนั้น แรกเริ่มเดิมที เกิดขึ้นที่ใจมนุษย์แต่ละคน ผู้มีวิญญูภาวะพร้อมที่จะรับผิดชอบ ชะตาชีวิตของตนเอง และประเทศชาติบ้านเมือง ทั้งนี้ย่อมยึดหลักที่ว่า ความพอใจของประชาชน คือ กฎหมาย กฎหมายคือผู้ให้กำเนิดและผู้ลิขิตชะตาชีวิตรัฐบาล หาใช่รัฐบาลโดยพลการหรือการใช้กำลังไม่ รัฐบาลเหนือกฎหมายคือ รัฐบาลทรราชย์ ¹⁵

แนวความคิดที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มิ อธิปไตยต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ภายใต้สังคมการเมืองในชุดต่อ ๆ มาอย่างมากมาย แนวความคิดดังกล่าวได้ถูกนำมาพยายามสร้างมาตรฐานสังคมการเมือง เพื่อมนุษย์ทุกคน

แนวความคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของนักคิดของนักคิดตะวันตกได้แพร่ขยายวงออกไป และได้รับการพัฒนาจากเดิมซึ่งเน้นถึงสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่ภาวะธรรมชาติ ดังเช่นสิทธิในการปกป้องชีวิตและร่างกาย สิทธิในการมีเสรีภาพ สิทธิในทรัพย์สินสมบัติส่วนตัว ขยายมาสู่สิทธิทางการเมืองในการที่จะเลือกผู้แทนของตน เข้าไปปกครองบ้านเมืองอย่างเสรี สิทธิที่จะได้รับการบริการสังคมที่จำเป็น สิทธิที่จะได้รับการศึกษาเป็นต้น ¹⁶

¹⁴ สิทธิ บุทรินทร์. ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น, หน้า 54.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

¹⁶ ปรีชา สถาวร. "การสอบสวนคดีอาญา : ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน," หน้า 60.

เมื่อกล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่อยู่ในสภาวะธรรมชาติ ซึ่งเมื่อมนุษย์ได้ตกลงเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม หากเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์แล้วก็จะต้องคงไว้ แม้เข้ามาอยู่รวมในสังคมการเมืองแล้วก็ตาม¹⁷

สิทธิมนุษยชน(human rights) คือ สิทธิตามธรรมชาติ¹⁸ เป็นสิทธิพื้นฐานที่เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งกฎหมายของรัฐไม่อาจทำลายได้ ถ้าว่าสิทธิมนุษยชนนี้จะเน้นถึงสิทธิในความเป็นมนุษย์ เกียรติ และศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกันของมนุษย์¹⁹

เมื่อมีการตั้งองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญ คือ องค์การสหประชาชาติขึ้นมาแล้ว ก็มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยมนุษยชนขึ้นมาเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ซึ่งเป็นการในทางปรัชญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน อันมีผู้ค้นคิดนานนับพันปีมาบัญญัติในเอกสารฉบับเดียวกัน เพื่อรับรองสิทธิของมนุษย์เป็นมาตรฐานสากล²⁰

สิทธิของมนุษย์ที่เป็นมาตรฐานสากลสำคัญ คือ ความเสมอภาคกัน ซึ่งเป็นหลักการตามแนวคิดทางปรัชญาการเมืองของ จอห์น ล็อก ที่เห็นว่ามนุษย์ในสภาวะธรรมชาติมีความเสมอภาคกัน และเมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันในสังคมการเมืองแล้ว สิทธิแห่งความเสมอภาคกันก็ยังคงต้องมิอยู่ ล็อก เห็นว่าสังคมการเมืองเกิดขึ้นด้วยพันธะสัญญา ดังนั้น ช่อมเป็นธรรมค่าที่คู่สัญญา จะต้องเรียกร้องให้เท่าเทียมกัน²¹ ซึ่งสิทธิในเรื่องความเสมอภาคนั้น เป็นสิทธิที่แสดงถึงการถือว่ามนุษย์มีคุณค่าเท่าเทียมกัน ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ซึ่งเจตมิมเกียรติ ผิวนวล ได้อธิบายไว้ ดังนี้ คือ

หลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนอันเสมอภาคกันอย่างสากลนั้น แสดงถึงการถือว่ามนุษย์มีคุณค่าเท่าเทียมกัน ไม่ใช่แง่ของความสามารถหรือคุณธรรมอื่นใด เราอาจแบ่งระดับของ

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

¹⁸ กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ, 2527), หน้า 1.

¹⁹ ปรีดา สดวาร์, "การสอบสวนคดีอาญา : ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน," หน้า 61.

²⁰ กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ, หน้า 6. และ สุนิษฐ์ บัณฑิตกะมาลย์, "สิทธิของผู้ต้องหาในระหว่างการสืบสวนสอบสวน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 3

²¹ สมการ พรหมทา, ปรัชญาสังคมการเมือง, หน้า 44.

คนตามอุปนิสัย ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ความสำนึก หรือลักษณะอื่น ๆ ได้ แต่ในแง่ “คุณค่าของมนุษย์” นั้น ต้องถือว่าทุกคนอยู่ในระดับเท่าเทียมกัน อันที่จริงแนวคิดเรื่องคุณค่าของมนุษย์นี้ มีใช้สำหรับการจัดระดับความแตกต่างใด ๆ ในสังคม ที่วางอยู่บนหลักสิทธิมนุษยชน อย่างน้อยที่สุดย่อมมีสิทธิบางอย่างที่เป็นของคนพิการ คนปัญญาอ่อน หรือแม้แต่ “คนเถว” ได้เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ นี่เป็นสิทธิที่วางอยู่บนพื้นฐาน “คุณค่าของมนุษย์” ในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์ โดยแยกออกจากลักษณะอื่น ๆ ของพวกเขา²²

จากคำอธิบายความหมายของ สิทธิแห่งความเสมอภาคกันข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความเสมอภาคกัน ที่พูดกันอยู่นี้ เป็นความเสมอภาคในแง่ความสำคัญและคุณค่าของบุคคลในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ในแง่ความสามารถหรือคุณธรรมอื่นใด ดังนั้นผู้ที่ได้เกิดเป็นมนุษย์แล้ว ไม่ว่าจะมีความสามารถมากหรือน้อย รูปร่างแตกต่างกันอย่างไร หรือแม้แต่เป็นคนตีเถวอย่างไร อย่างน้อยก็ควรมีสิทธิบางอย่างในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ เพราะตามความเป็นจริงแล้ว มนุษย์ไม่สามารถมีความเสมอภาคในทุก ๆ ด้านได้ มนุษย์เกิดมามีร่างกายไม่เหมือนกัน บางคนสูงใหญ่ บางคนตัวเล็ก บางคนรูปหล่อ บางคนพิการ บางคนเกิดมาเป็นคนฉลาดมีความสามารถ บางคนเกิดมาโง่ บางคนเกิดมาแล้วเป็นคนดีมีคุณธรรม บางคนเกิดมาแล้วกลายเป็นคนร้าย ความเสมอภาคที่กล่าวถึงอยู่นี้ จึงเน้นถึงความเสมอภาคที่ควรจะมีในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์

สิทธิมาตรฐานสากลของมนุษย์ในเรื่องความเสมอภาค ได้ถูกบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังต่อไปนี้ คือ²³

ข้อ 1. มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรีและเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันท์พี่น้อง

²² เอลิมเกอริค มิวนวท. ปรวิญญสิทธิมนุษยชนและพันธกรณีในสังคมไทย (กรุงเทพฯ : บริษัทงานดี จำกัด, 2530), หน้า 55.

²³ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติซึ่งประกาศออกมาเมื่อ ปี ค.ศ. 1948

ข้อ 6. ทุก ๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายไม่ว่า
 ชาติใด

ข้อ 7. ทุก ๆ คนต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับความคุ้มครอง
 ตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทุก ๆ คนชอบที่จะได้รับ
 การคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้
 และต่อการขู่งส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นแนวทางสำหรับการวางกฎเกณฑ์
 หรือตรากฎหมายของแต่ละรัฐหรือประเทศที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีจุดมุ่ง
 หมายต้องการที่จะให้แนวคิดเรื่องของการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพนี้แผ่
 ข้างไปทั่วทุกรัฐทุกประเทศและทุกคน เข้าไปในจิตใจของทั้งผู้ปกครองและประชาชน
 ในประเทศต่าง ๆ และเพื่อเป็นแนวทางในการปกป้องคุ้มครอง การใช้อำนาจและการ
 ใช้กฎหมายของผู้ปกครองต่อผู้ถูกปกครองด้วย ซึ่งการตรากฎหมายขึ้นนั้นเป็นเพียงส่วน
 หนึ่งของการดำเนินการปกครองเท่านั้น ยังมีความจำเป็นจะต้องบังคับใช้กฎหมายดัง
 กล่าวโดยยึดถือจุดหมายเดียวกันด้วย²⁴

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ ไม่มีสภาพบังคับตามกฎหมาย การจัด
 ทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นมา เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานอย่างกว้าง ๆ แบบ
 เดียวกันทั่วโลก ซึ่งปฏิญญาฉบับนี้สำเร็จได้ก็ด้วยการประนีประนอมของประเทศ
 สมาชิก²⁵ ประเทศที่เป็นสมาชิกเมื่อได้พิจารณาแล้วเห็นชอบกับปฏิญญาดังกล่าว ก็ไป
 วางกฎเกณฑ์ในการปกครองประเทศโดยยึดหลักของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
 โดยกฎเกณฑ์ดังกล่าว ก็คือ รัฐธรรมนูญ และกฎหมายต่าง ๆ ในรัฐนั่นเอง

²⁴ ปรีดา ฮาวร. "การสอบสวนคดีอาญา : ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน," หน้า 63.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

คามที่ได้ทราบแล้วว่ากฎเกณฑ์ที่ใช้ในการปกครองประเทศ คือ รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทที่สำคัญที่สุด และเป็นที่น่าภาคภูมิใจสำหรับประเทศไทย ที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติได้ประกาศออกมาเมื่อปี ค.ศ. 1948 ซึ่งตรงกับ พ.ศ.2491 อันเป็นเวลาประเทศไทยกำลังร่างรัฐธรรมนูญฉบับหนึ่ง และได้มีการนำหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน บรรจงในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยอย่างไม่เคยมีมาในรัฐธรรมนูญฉบับใด และอิทธิพลของแนวคิดเรื่องสิทธิดังกล่าวก็ได้สืบทอดต่อมาในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ จนกระทั่งปัจจุบัน²⁶

ประเทศไทยยึดถือระบอบการปกครองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยเป็นรูปแบบหลัก จะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญ ว่ามีหมวดที่ว่าด้วย สิทธิ เสรีภาพ ของปวงชนชาวไทย ซึ่งเป็นลักษณะของเสรีนิยม และหมวดที่ว่าด้วยการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นลักษณะของประชาธิปไตย²⁷

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาในเรื่องสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับความเสมอภาค ตามระบอบการปกครองเสรีประชาธิปไตย ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้มีการบัญญัติไว้ในหมวดที่ว่าด้วย สิทธิ เสรีภาพ ของปวงชนชาวไทย ไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขมาแล้วหลายครั้งก็ตาม

สมยศ เชื้อไทย²⁸ ได้อธิบายถึงการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของปวงชนชาวไทย ว่ามีความหมายดังต่อไปนี้

²⁶ นพนิธิ สุริยะ. สิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2537) หน้า 70.

²⁷ อุกฤษณ์ แพทย์น้อย. เอกสารการเสนอแนะวิชาสังคมศึกษาไทยธรรมวิธีราช วิชาปรัชญาการเมืองเบื้องต้น หน่วยงานที่ 8-11 สาขาวิชารัฐศาสตร์. หน้า 349.

²⁸ สมยศ เชื้อไทย. ศึกษานิเทศก์รัฐธรรมนูญทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : เดือนแก้วการพิมพ์, 2535) หน้า 137, 138.

1. สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามที่บัญญัติรับรองไว้ใน รัฐธรรมนูญ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะต้องถือว่า ชนชาวไทยมีสิทธิและเสรีภาพเท่ากัน จะแบ่งแยกไม่ได้ จะออกกฎหมายแบ่งแยกบุคคลผู้มีสัญชาติไทยให้แตกต่างกันไม่ได้

2. สิทธิในทางการเมือง เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้ง ต้องถือว่ารัฐธรรมนูญ ให้สิทธิชนชาวไทยไว้เท่าเทียมกัน

3. ประโยชน์ที่ปวงชนชาวไทยจะได้รับจากการดำเนินการให้เป็นไปตามแนวนโยบายแห่งรัฐจะต้องเท่าเทียมกัน

4. การตรากฎหมาย การบริหารราชการแผ่นดิน และการพิจารณาพิพากษาของศาลจะต้องคำนึงถึงหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญนี้ด้วย

จากความเห็นดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า การให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของชนชาวไทย มุ่งเน้นถึงความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ เป็นหลัก ซึ่งการให้ความคุ้มครองดังกล่าว ได้มีแนวตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้กล่าวถึงสิทธิแห่งความเสมอภาคของประชาชน ไว้ในหลายมาตรา ดังนี้

มาตรา 4 ประชาชนชาวไทย ไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เสมอกัน

มาตรา 24 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพภายใต้บังคับ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ชายและหญิง มีสิทธิเท่าเทียมกัน
การจำกัดสิทธิและเสรีภาพ อันเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรา 25 บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

การบัญญัติกฎหมายรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับเรื่องความเสมอภาค มีความจำเป็นที่จะต้อง โดยอ้างอิงกับหลักกฎหมาย เนื่องจากปัญหาทางปรัชญาเกี่ยวกับคำว่าความ

เสมอภาค จะอธิบายอย่างไรว่า ทำอย่างไรจึงจะเรียกว่าให้ความเสมอภาค โดยเฉพาะใน การปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งยอมรับในคุณค่าของมนุษย์ทุกคน ทุกคนมีสิทธิที่ จะแสดงออกตามแนวคิดของคนในการร่วมอยู่ในสังคม เราจึงไม่สามารถใช้ความคิด เห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใด เป็นหลักยึดถือในการที่จะ ไปบอกว่าการกระทำอย่างใดเป็นการให้ความเสมอภาคหรือไม่ ดังนั้นหลักความเสมอภาคคำม ระบอบเสรีประชาธิปไตยนั้น จึงต้องยึดถือการปกครองโดยกฎหมายเป็นหลัก ดังที่มัทนัก ปราชญ์ในทางการเมือง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองโดยกฎหมาย(นิติรัฐ) ไว้ หลายท่านดังนี้

อริสโตเติล²⁹ นักปรัชญาชาวกรีกผู้มีชื่อเสียง และสนับสนุนการปกครอง โดยกฎหมาย ได้แสดงความเห็นไว้ในหนังสือ Politics ตอนท้าย ๆ ว่า จะหากคน สมบูรณ์ ตามที่ว่าไว้ในราชาธิปไตยในโลกแห่งความเป็นจริง เห็นจะไม่มีแน่ จึงไม่มี ราชาปราชญ์โดยสมบูรณ์ การปกครองโดยคนคนเดียว มักเห็นแก่ตัวเกินไป ไม่มีขีด จำกัดในการใช้อำนาจ

อริสโตเติล ไม่เคยโต้แย้งหลักการ “ผู้ปกครองต้องมีคุณธรรม” เพราะคุณธรรมอาจ หมายถึงความเสมอภาคก็ได้ แต่ความเสมอภาคใดที่แสดงถึงคุณธรรม อำนาจสูงสุด ควรมอบให้กฎหมายทั่วไป แม้จะมีข้อตำหนิว่า ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ ต่าง ๆ ได้ดีเท่าราชาปราชญ์ แต่กฎหมายก็ยังดีคอคติ ความลำเอียง เลือกที่รักมักที่ชัง³⁰

ในยุคเพลโต อาจารย์ของอริสโตเติล สนับสนุนการปกครองแบบราชาธิปไตย โดยเน้นว่ารูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด คือการปกครองโดยคนคนเดียว โดยคนคนนั้น ต้องเป็นบุคคลที่เป็นบุคคลตามความหมายของเพลโต ที่หมายถึง ราชาปราชญ์ (ผู้มีคุณ ธรรมและมีความรู้ชั้นนักปราชญ์) ซึ่งต่อมาในยุคของ อริสโตเติล ได้มีความเห็นแย้ง กับเพลโต โดยสนับสนุนการปกครองโดยกฎหมาย เพราะราชาปราชญ์โดยสมบูรณ์ คง

²⁹ พดกัณฑ์ จิรโกศิริ. ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น(กรุงเทพฯ : ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มศว. ประสานมิตร, 2529) หน้า 56.

³⁰ เรื่องเดียวกัน

ไม่สามารถหาพบได้ และการปกครองโดยกฎหมาย จะทำให้เกิดความเสมอภาคได้ดีกว่า ราชาปราชญ์ เพราะ ไม่มีอคติ ความลำเอียง เลือกที่รักมักที่ชัง

ซิเซโร³¹ มั่นใจว่ามนุษย์รู้จักเหตุผลที่เป็นสากล หรือเหตุผลของส่วนรวม หรือเหตุผลที่ชอบธรรม และเหตุผลที่ชอบธรรม คือ กฎหมาย ซิเซโร จึงเชื่อว่ามนุษย์สามารถมีกฎหมายอย่างเดียวกันได้ นอกจากนั้น ซิเซโร ยังเห็นว่า ทุจริตรวม เป็นสิ่งที่รู้กันได้ยากเพราะเป็นปรัชญา จึงควรหันมาใช้กฎหมายเป็นหลักในการปกครองจะดีที่สุด ซิเซโร ถึงกับกล่าวว่า รัฐเป็นชุมชนของกฎหมาย จึงถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นเรื่องสำคัญ ซิเซโรย้ำว่า เราไม่สามารถทำให้บุคคลมีทรัพย์สินและความสามารถเท่าเทียมกันได้ แต่อย่างน้อยที่สุด ราษฎรที่อยู่ในจักรภพ ควรมีสภิตตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

จากทัศนะเช่นนี้ คนทั้งปวงจึงมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย กฎหมายจึงสามารถผูกมัดทุกคนได้โดยชอบธรรม เพราะทุกคนมีความสามารถในการใช้เหตุผล และสามารถเข้าใจได้ด้วย

ความเสมอภาคความระบอบเสรีประชาธิปไตย

เมื่อเราได้ทำเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมายของ ถัทธิเสรีประชาธิปไตย ซึ่งมีรากฐานจากแนวความคิด สิทธิมนุษยชน โดยละเอียดแล้ว ต่อไปจะขอกล่าวถึง ความเสมอภาค ความสำคัญและความหมายที่ควรจะเป็นตามระบอบการปกครองเสรีประชาธิปไตยโดยละเอียด

จรรยา สุภาพ³² ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย หลายประการ ได้แก่

- ความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
- ความหมายอันเป็นหัวใจความเสมอภาค คือ ความเท่าเทียมทางการเมือง

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 98.

³² จรรยา สุภาพ, ระบอบการเมืองพิเศษเทียบประชาธิปไตย : หลักการและหลักวิเคราะห์การเมืองตนเองใหม่, หน้า 8. อ้างจาก G.M.Carter and G.H.Hertz, Major Foreign Powers (N.Y. Harcourt, Brace World, 1957)

- ความเสมอภาค มุ่งถึงความเท่าเทียมในด้านสิทธิของพลเมือง เช่น สิทธิในการที่จะได้รับหลักประกันเรื่องที่อยู่อาศัย โอกาสที่จะได้รับบริการจากหน่วยงานสาธารณะ เช่น ราชการ

- ความเท่าเทียมกันต่อหน้ากฎหมาย คือ บุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองป้องกันจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของคน

ซึ่งแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาเป็นหลักในการกำหนดกรอบของการวิจัยในครั้งนี้มากที่สุด โดยความเท่าเทียมกันทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้น พอที่จะสรุปได้ว่า ความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นความเท่าเทียมที่เป็นพื้นฐานของความเท่าเทียมอื่น ๆ ทั้งหมด ตามหลักการของสิทธิเสรีนิยม ที่เน้นถึงความสำคัญและคุณค่าของมนุษย์

1. ความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

เป็นหลักความเสมอภาคตามระบอบการปกครองประชาธิปไตย ที่เป็นพื้นฐานของความเท่าเทียมในด้านอื่น ๆ ทั้งหมด โดยมีอิทธิพลแนวคิดตามสิทธิเสรีนิยม ที่ให้ความสำคัญในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์นั้น ถือเป็นสิทธิพื้นฐานสำคัญของการเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใด ก็จะต้องมีสิทธิแห่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกันทุกคน

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาย่อมมี เพศ ร่างกาย ความสามารถ ความฉลาด ฯ ๓ ฯ แตกต่างกัน โดยเราสามารถจัดกลุ่มของมนุษย์ ตามเพศ ร่างกาย ความสามารถ ความฉลาด ฯ ๓ ฯ ให้แตกต่างกันได้ แต่การเรียกร้องถึงสิทธิแห่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์นั้น ไม่ต้องการให้มีการแบ่งแยกศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ให้แตกต่างกันโดยเอา เพศ ร่างกาย ความสามารถ ความฉลาด ฯ ๓ ฯ มาเป็นตัวกำหนด ซึ่งก็หมายถึงความเสมอภาคของมนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในสังคมการเมืองนั่นเอง อันเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้ จรรยา ฤภาพ ได้กล่าวถึงมาตรฐานเกี่ยวกับความเสมอภาค ในระบอบการปกครองประชาธิปไตย ดังต่อไปนี้

ระบอบการปกครองประชาธิปไตย มิได้กำหนดมาตรฐานตายตัวเกี่ยวกับความเสมอภาค ในลักษณะที่ว่าบุคคลต้องทำเทียมกันหรือเหมือนกันทุกอย่างทุกประการ ซึ่งย่อมเป็นไปได้ตามข้อเท็จจริง หากจะกำหนดลงไปเช่นนี้ นอกจะเป็นการไม่ยอมรับความจริงแล้ว ก็จะเป็นการไม่ยอมรับความต้องการของประชาธิปไตย เพียงแต่ไม่ต้องการให้บุคคลนำเอาความสามารถหรือความเฉลียวฉลาดเฉพาะตัวนี้มาเป็นข้ออ้างในการสร้างอภิสิทธิ์ส่วนตัว หรือทำให้ตัวเองอยู่ในฐานะที่เอาเปรียบบุคคลอื่นโดยไม่ยุติธรรม นอกจากนั้นความแตกต่างในเรื่องชาติกำเนิด เผ่าพันธุ์ ศาสนาและฐานะทางเศรษฐกิจ ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิพิเศษในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม³³

จากคำอธิบายของ จรูญ สุภาพ ได้เห็นว่า ความแตกต่างในเรื่อง ชาติกำเนิด เผ่าพันธุ์ ศาสนาและฐานะทางเศรษฐกิจ ย่อมไม่ก่อให้เกิดสิทธิพิเศษในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งถือว่า สิทธิแห่งศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ย่อมไม่ถูกแบ่งแยกโดยนำเอา ชาติกำเนิด เผ่าพันธุ์ ศาสนาและฐานะทางเศรษฐกิจ มาเป็นตัวกำหนด

นอกจากคำอธิบายของจรูญ สุภาพ แล้ว จากแนวคิดที่ได้นำเสนอไปในตอนต้นว่า ความเสมอภาคภายใต้กฎหมายเป็นสิ่งที่สามารถผูกมัดทุกคนได้โดยชอบธรรม ซึ่งทุกรัฐหรือทุกประเทศในปัจจุบัน ต่างก็มีกฎหมายเป็นหลักในการปกครองทั้งสิ้น กฎหมายสำคัญที่สามารถผูกมัดทุกคนให้มีความเสมอภาคกันได้ คือ รัฐธรรมนูญ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายหลักในการวางหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการปกครองประเทศ

สมยศ เชื้อไทย³⁴ อธิบายว่า หลักความเสมอภาค ภายใต้รัฐธรรมนูญ หมายความว่า รัฐธรรมนูญคุ้มครองชนชาวไทยเสมอกัน โดยไม่คำนึงถึง

- 1.เหล่ากำเนิด
- 2.ศาสนา

ความเสมอภาคในทางกฎหมาย เป็นหลักซึ่งผูกมัดทั้งทางนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ โดยให้สิทธิแก่บุคคลที่จะได้รับผลปฏิบัติอย่างเสมอภาค

³³ จรูญ สุภาพ. ระบอบการเมืองเปรียบเทียบประชาธิปไตย : เศรษฐกิจและหลักวิเคราะห์การเมืองคนไทย. หน้า 9-11.

³⁴ สมยศ เชื้อไทย. คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป. หน้า 138-140.

จากแนวคิดของ สมยศ เชื้อไทย ผู้วิจัยได้ทราบแนวคิดเพิ่มเติม เกี่ยวกับ ความเสมอภาคตามสิทธิแห่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ว่า ความเสมอภาคในศักดิ์ศรี แห่งความเป็นมนุษย์ ย่อมไม่ถูกแบ่งแยกด้วยเหล่ากำเนิดและศาสนา

หุค แสงอุทัย อธิบายถึงความเสมอภาคทางกฎหมายว่า เจ้าหน้าที่ฝ่าย บริการและยุติธรรม จะปฏิเสธไม่ใช้กฎหมายแก่บุคคลบางประเภท ไม่ว่าจะในทางที่เป็น กุญหรือเป็นโทษโดยกฎหมายนั่นเอง หรือกฎหมายอื่นที่ไม่มีบทบัญญัติยกเว้นไว้ไม่ได้ จะต้องถือว่าบุคคลทุกคนมีฐานะเสมอกันตามกฎหมาย และจะต้องให้การปฏิบัติเท่า เทียมกัน โดยไม่เลือกว่าเป็นผู้มีฐานะยากจน เป็นบุรุษหรือสตรี ข้อเท็จจริง อย่างเดียวกัน เจ้าหน้าที่งานและศาลจะต้องให้ผลปฏิบัติอย่างเดียวกัน³⁵

คำอธิบายข้างต้น ได้เน้นถึงความเสมอภาคตามกฎหมาย ว่าจะต้องปฏิบัติ อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึง ฐานะ เพศ ของบุคคลผู้อยู่ใต้กฎหมายนั้น

กวี อิศริวรรธ ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยสมัยใหม่ ไว้ใน หนังสือ 20 ความคิดทางการเมือง เกี่ยวกับเรื่องการยอมรับในความเท่าเทียมกันหรือ ความเสมอภาคของมนุษย์ ไว้ดังนี้ คือ

การยอมรับในความเท่าเทียมกันของคน ความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคนี้หมายถึง ถึงความเท่าเทียมกันทางสติปัญญา หรือกายภาพ โดยเป็นความเสมอภาคตามกฎหมาย และทางการเมือง คนทุกคนควรได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน ความมีเสรีภาพทางการเมืองและโอกาสต่าง ๆ ที่จะ ใช้ชีวิตในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ กำเนิด เพศ หรือฐานะทาง เศรษฐกิจ สังคม ความเสมอภาคนี้หมายถึงการได้รับโอกาสในการแสวงหาการศึกษา อย่างเท่าเทียมกันด้วย³⁶

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด ผู้วิจัยสามารถสรุปถึงศักดิ์ศรีแห่ง ความเป็นมนุษย์ ที่จะต้องมีจิตตวามนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในสังคม และศักดิ์ศรีของความ

³⁵ หุค แสงอุทัย. หน้าที่บรรณานุกรมรัฐธรรมนูญ(กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2500) หน้า 419.

³⁶ กวี อิศริวรรธ. 20 ความคิดทางการเมือง(กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2500) หน้า 161.

เป็นมนุษย์ มนุษย์จะต้องไม่ถูกแบ่งแยกศักดิ์ศรีให้แตกต่างกัน ด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
คือ

- เหล่ากำเนิด
- ศาสนา
- สถานภาพในสังคม
- เพศ
- ฐานะ

1.1 เหล่ากำเนิด

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ ต่างเกิดมาในทุกส่วนของโลก มีรูปร่างลักษณะแตกต่างกันไป ตามภูมิภาคต่าง ๆ เช่น มนุษย์ทางแถบยุโรปมีลักษณะผิวขาวผมสีทอง มนุษย์ทางแถบแอฟริกา มีลักษณะผิวดำผมหยิกดำ มนุษย์ทางแถบเอเชีย มีลักษณะผิวน้ำตาลหรือเหลืองดำ ซึ่งลักษณะทางกายภาพต่าง ๆ เหล่านี้เป็นไปตามลักษณะเผ่าพันธุ์ของบรรพบุรุษ ภายหลังเมื่อมนุษย์ได้อยู่รวมกันเป็นสังคมและได้พัฒนาเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นจนแบ่งเป็นรัฐหรือประเทศ มนุษย์ในสังคมนั้นมีดินแดนเดียวกัน มีการอยู่รวมกลุ่มกัน รู้ว่าใครเป็นพวกของตน มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีการแบ่งหน้าที่และร่วมมือกัน มีระบบความคิด ความเชื่ออย่างเดียวกัน มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ เราถือว่ามีเหล่ากำเนิดหรือเชื้อชาติเดียวกัน เช่น เชื้อชาติจีน เชื้อชาติอินเดีย เชื้อชาติเยอรมัน ซึ่งเป็นที่เข้าใจว่าคนที่มีเผ่ากำเนิดที่ใด ก็จะเป็นคนที่มีเชื้อชาตินั้น ๆ แต่เมื่อโลกเราได้พัฒนาและมีความเจริญมากยิ่งขึ้น การคมนาคมเจริญขึ้น จึงได้มีการเดินทางไปมาหาสู่กัน มีการสมรสข้ามเผ่าพันธุ์หรือมีการย้ายถิ่นที่อยู่ จึงเกิดปัญหาในเรื่องเชื้อชาติขึ้นว่า บุตรที่เกิดขึ้นหรือบุคคลที่ย้ายที่อยู่ไปยังประเทศอื่น ถือว่าเป็นพลเมืองของชาติใด จุดนี้การพัฒนาของกฎหมายของรัฐต่าง ๆ และกฎหมายระหว่างประเทศได้มีการกำหนดไว้ในเรื่องของ "สัญชาติ"

ความหมายสากลของสัญชาติ ตามกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปว่า หมายถึง การแยกแยะบุคคลว่าเป็นคนของประเทศใด ซึ่งหากเป็นในสมัยโบราณ คำว่าสัญชาติ กับเชื้อชาติ คงไม่ค่อยเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะคน

สัญชาติใด ก็มักจะมีเชื้อชาตินั้น ๆ เช่น คนเชื้อชาติอเมริกันก็จะมีสัญชาติหรือเป็นคนของอเมริกา แต่จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในโลกปัจจุบันการคมนาคมมีความสะดวก มีการเดินทางไปมาติดต่อกันได้ทั่วโลก มีการย้ายถิ่นฐาน มีการสมรสข้ามเผ่าพันธุ์ นอกจากนั้นก็ยังมี การทำสงครามยึดดินแดน กวาดต้อนผู้คนระหว่างเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ทำให้บางรัฐหรือบางประเทศมีคนหลายเผ่าพันธุ์ผสมกันอยู่ในประเทศเดียวกัน เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกากำเนิดมาจากคนหลายเผ่าพันธุ์ ที่มาจากอังกฤษและประเทศในยุโรป ไปแสวงโชคในดินแดนใหม่ ภายหลังได้รวมตัวกันประกาศอิสรภาพเป็นประเทศใหม่ ทุกคนแม้ว่าจะมาจากหลายเผ่าพันธุ์แต่ก็ถือว่าเป็นคนสัญชาติอเมริกันทั้งหมด ต่อมาได้มีการออกถ่าอาณานิคมไปนำเอาคนผิวดำหรือพวกนิโกรมาเป็นทาส ซึ่งเมื่อมีการเลิกทาส คนผิวดำเหล่านั้นแม้จะเป็นเผ่าพันธุ์อื่นแต่ก็ถือว่าเป็นคนอเมริกันเหมือนกันด้วย หรืออีกตัวอย่างที่เห็นเด่นชัดในปัจจุบัน ได้แก่ชาวมอญซึ่งอยู่ในประเทศพม่าและมีเชื้อชาติหรือเหล่ากำเนิดคือมอญ ส่วนชาวมอญที่อยู่ในประเทศไทยมีสัญชาติตามกฎหมายคือไทย แต่เชื้อชาติหรือเหล่ากำเนิดคือมอญ³⁷

ความจำเป็นที่จะต้องมีสัญชาติตามกฎหมาย เพราะ สัญชาติ คือ เครื่องมือมัดบุคคลไว้กับประเทศในทางกฎหมาย เป็นเหตุให้บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ต่อประเทศที่บุคคลมีสัญชาติ³⁸

ตามหลักปรัชญาญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของมนุษย์ในเรื่องสัญชาติไว้ใน ข้อ 15 (1) และ (2) คือ³⁹

15 (1) บุคคลมีสิทธิในการถือสัญชาติ

15 (2) การถอนสัญชาติโดยพลการ หรือการปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใดนั้นจะกระทำมิได้

³⁷ วีระ โสจนะ เอกสารการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสารราช วิชากฎหมายระหว่างประเทศ หน้าที่ 12 สาขาวิชานิติศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ ๔(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสารราช, 2532) หน้า 343.

³⁸ หุค แสงอุทัย ฝ่ายสืบตามกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล(กรุงเทพฯ : แสงทองการพิมพ์, 2506) หน้า 150.

³⁹ ปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948

ความสำคัญของการคุ้มครองในเรื่องสัญชาติดังกล่าว มุ่งแสดงให้เห็นว่า สัญชาติ ถือเป็นสิทธิสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับตัวมนุษย์ มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาต้องมีสัญชาติ และจะถูกถอดถอนโดยพลการไม่ได้ หรือปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลไม่ได้ ยกตัวอย่าง นักโทษที่กระทำผิดถูกฉกรรจ์ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศไทยอย่างมาก จะถูกถอนสัญชาติไทย เพื่อไม่ให้เป็นคนไทยไม่ได้ หรือกรณีหญิงต่างชาติที่สมรสกับชายไทยและต้องการอยู่กินกันในประเทศไทย อยากมีสัญชาติไทย ถือว่ามีสิทธิในการขอเปลี่ยนสัญชาติ จะถูกปฏิเสธสิทธิในการขอเปลี่ยนสัญชาตินั้นไม่ได้

ปอล เลอเรอูร์ ปูจอนนิแอร์ (Paul Lerebourse Pugeoniere) และ อีวอน จูซูอาร์น ⁴⁰ (Yvon Loussouame) กล่าวว่า “สัญชาติหมายความถึงคุณสมบัติของบุคคลที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการเมืองและกฎหมายที่ผูกพันบุคคลดังกล่าวไว้กับรัฐหนึ่งรัฐใด ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีส่วนเป็นองค์ประกอบของรัฐนั้น”

สัญชาติตามกฎหมายนั้น มีความสำคัญดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความผูกพันทางการเมืองและทางจิตใจ ที่ผูกมัดบุคคลไว้กับรัฐใดรัฐหนึ่ง ⁴¹ โดยหลักการที่รัฐต่าง ๆ นิยมกำหนดหลักเกณฑ์การได้สัญชาติ ไว้ใช้บังคับดังนี้ ⁴²

1.1.1 การได้สัญชาติ

ก. การได้สัญชาติโดยการเกิด

- หลักสืบสายโลหิต ถือหลักว่า บุคคลเกิดจากบิดาหรือมารดาที่มีสัญชาติของประเทศใดย่อมมีสัญชาติของประเทศนั้น

⁴⁰ วีระ โฉจรชะ เอกสารการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์ วิชากฎหมายระหว่างประเทศ หน้าที่ 12 สาขาวิชานิติศาสตร์, หน้า 395.อ้างจาก Paul Lerebourse Pugeoniere et Yvon Loussouame, Droit international prive, Dalloz, paris, p.15

⁴¹ กมล สนธิภมกริน, วิชาธิบตกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล(กรุงเทพ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2525) หน้า 28.

⁴² วีระ โฉจรชะ เอกสารการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์ วิชากฎหมายระหว่างประเทศ หน้าที่ 12 สาขาวิชานิติศาสตร์, หน้า 399-340.

- หลักดินแดน ถือว่า บุคคลเกิดในดินแดนอาณาเขตของประเทศใด ย่อมมีสัญชาติของประเทศนั้น

- หลักสืบสายโลหิตควบคู่กับหลักดินแดน บางประเทศ นิยมใช้หลักทั้งสองควบคู่กันไป เช่น ไทย ฝรั่งเศส เบลเยียม สเปน อิตาลี โปแลนด์

ข. การได้สัญชาติภายหลังกำเนิด

- การแปลงสัญชาติ ได้แก่การที่บุคคลแสดงเจตนาเพื่อสมัครใจขอเปลี่ยนมาถือสัญชาติใหม่ของรัฐใดรัฐหนึ่งและรัฐนั้นยินยอมให้บุคคลดังกล่าวถือสัญชาติของรัฐได้ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายในรัฐนั้น ๆ

- การสมรส ความปกติได้แก่กรณีที่หญิงสมรสกับคนต่างด้าวทำให้หญิงได้สัญชาติใหม่คือสัญชาติของสามี

- การได้รับสัญชาติโดยการได้รับคืนสัญชาติ เป็นกรณีที่บุคคลเคยมีสัญชาติใดสัญชาติหนึ่งอยู่ และเสียสัญชาติเดิมของคนไปด้วยเหตุใดก็ตาม บุคคลนั้นอาจได้รับสัญชาติเดิมคืนมาภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายในรัฐนั้น

- การเปลี่ยนแปลงอธิปไตยเหนือดินแดน ความปกติกเกิดจากการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ซึ่งผลของสนธิสัญญาทำให้ดินแดนของรัฐหนึ่งตกไปอยู่ภายใต้การปกครองของอีกรัฐหนึ่ง เช่น สนธิสัญญาที่ฝรั่งเศสคืนดินแดนสี่จังหวัดให้แก่ไทยเมื่อ ค.ศ.1941 ทำให้พลเมืองในดินแดนสี่จังหวัดดังกล่าวกลับมาถือสัญชาติไทย อย่างไรก็ตามสนธิสัญญาโอนดินแดนแก่กันนี้ มักจะมีข้อกำหนดเป็นเงื่อนไขให้พลเมืองเลือกถือสัญชาติได้

จากหลักเกณฑ์ทั่วไปที่รัฐต่าง ๆ นิยมกำหนดในการให้สัญชาติ แก่บุคคล ทำให้รัฐแต่ละรัฐมีโอกาสที่พลเมืองในรัฐนั้น ๆ อาจมีหลายเผ่าพันธุ์ หลายเชื้อชาติหรือเหล่ากำเนิด เป็นพลเมืองของรัฐเดียวกันได้ และทำให้บุคคลที่ได้สัญชาติของรัฐนั้น อาจไม่ใช่คนที่มิเชื้อชาติหรือเหล่ากำเนิดของรัฐนั้นโดยตรงก็ได้ เช่นในประเทศไทย อาจมีหญิงต่างชาติซึ่งแต่งงานกับผู้ชายไทย หรือบุตรที่เกิดจากบิดาหรือมารดาเป็นไทยแล้วขอมีสัญชาติไทย นอกจากนั้นในสมัยก่อนที่มีคนต่างด้าวอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย เช่น คนจีน อินเดีย คนมอญ แล้วมีลูกหลานได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน แต่เชื้อชาติหรือเหล่ากำเนิดก็ยังเป็นจีน อินเดีย มอญ อยู่แล้วแต่กรณี ใน

ประเทศไทยจึงมีพลเมือง ที่เป็นทั้งคนไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายอินเดีย คนไทยเชื้อสายมอญ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะมีเหล่ากำเนิดใดก็ตาม แต่ด้วยศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ก็จะต้องไม่ถูกแบ่งแยกศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วยเชื้อชาติหรือเหล่ากำเนิดนั้น ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ก็ถือว่า บุคคลผู้มีสัญชาติไทย จะต้องได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าผู้นั้นจะมีเชื้อชาติใดก็ตาม ดังนั้น เมื่อพูดถึงความเสมอภาคตามระบอบเสรีประชาธิปไตยแล้ว จะไปแบ่งแยกบุคคลตามเหล่ากำเนิดไม่ให้เกิดความเสมอภาคกันไม่ได้

1.2 ศาสนา

มนุษย์ที่เกิดมาอยู่ในโลกนี้ ต่างก็มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับแต่ละสังคม ศาสนา ถือเป็นแนวความเชื่ออย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการลดความวิตกกังวลและอารมณ์เชิงเครียดอันเกิดจากความรู้สึกไม่แน่นอนในชีวิตและความกลัวของมนุษย์ต่อความล้มเหลวในกิจกรรมต่างๆ มนุษย์จึงคิดค้นศาสนาหรือระบบความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่หลักในการให้ความยึดเหนี่ยวทางจิตใจ⁴³ นอกจากนี้ศาสนายังมีบทบาทหน้าที่หลัก ในการช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมที่เกิดขึ้น การเกิดขึ้นของขบวนการศาสนาใหม่ ๆ ในสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วโลก ล้วนแล้วแต่เป็นความพยายามของมนุษย์ในการใช้ความเชื่อทางศาสนาเป็นกลไกในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง เพื่อดำรงรักษาเอกลักษณ์และความอยู่รอดของกลุ่มแทบทั้งสิ้น⁴⁴ แนวความเชื่อทางศาสนาของชนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีมาเป็นเวลานาน และมีจำนวนมาก มีทั้งศาสนาที่มีคนนับถือเป็นจำนวนมาก และศาสนาที่มีคนเพียงกลุ่มเดียว นับถือ อย่างไรก็ตามความเชื่อในศาสนา หรือแนวความเชื่อตามขนบธรรมเนียมอื่น ๆ ของชนกลุ่มต่าง ๆ ในโลก นี้ ถือว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่จะเลือกเชื่อหรือยึดถือ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่เชื่อถือว่ามนุษย์ทุกคนเป็นผู้มีเหตุผล คิดและกระทำการต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล มนุษย์ทุกคนจึงมีคุณค่าและเลือกทำหรือเชื่อในสิ่งที่ตนได้คิดใคร่ครวญ

⁴³ อศ. ถิ่นตมบัตติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537) หน้า 214.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 215

อย่างมีเหตุผลแล้ว จึงถือเป็นที่ริษยาของมนุษย์แต่ละคนที่จะเลือกเชื่อหรือนับถือสิ่งใด ๆ ที่ตนได้คิดพิจารณาแล้ว ศักดิ์ศรีของมนุษย์จึงไม่ควรถูกแบ่งแยกด้วยศาสนา เป็นไปตามหลักทฤษฎีเสรีนิยม

ทฤษฎีเสรีนิยม ชี้หลักการว่ารัฐบาลไม่มีหน้าที่ ที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความหลุดพ้นตามความเชื่อของศาสนาใดศาสนาหนึ่ง รัฐบาลมีหน้าที่หลักอยู่อย่างเดียว คือ เป็นกรรมการตัดสินกรณีพิพาทระหว่างมนุษย์ ป้องกันไม่ให้มนุษย์แต่ละคนคุกคาม ชีวิต ทรัพย์สินและเสรีภาพของผู้อื่น คอยดูแลให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติตามกติกากฎที่วางไว้ และคอยป้องกันประเทศจากศัตรูภายนอก ประชาชนแต่ละคนอยากจะทำชีวิตอย่างไร จะหาความสุขหรือแสวงหาความหลุดพ้นด้วยวิธีใด เป็นเรื่องของปัจเจกชน ครอบงำที่การทำเช่นนั้น ไม่เป็นผลเสียกับส่วนรวม รัฐบาลไม่ควรไปยุ่งเกี่ยว ซึ่งความคิดเช่นนี้ นำไปสู่ทฤษฎีที่ว่า รัฐบาลควรให้สิทธิ เสรีภาพ ส่วนบุคคลแก่ประชาชน เช่น สิทธิที่นับถือศาสนาใดก็ได้⁴⁵

ปรัชญาญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติถึงสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด มโนธรรมและศาสนา ไว้ในข้อ 18 ดังนี้ คือ

บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะเปลี่ยนศาสนา หรือความเชื่อถือและเสรีภาพที่จะแสดงให้ศาสนาหรือความเชื่อถือประจักษ์ในรูปของการตั้งสอน การปฏิบัติกิจ ความเคารพสักการะบูชาศวมนต์ และการถือปฏิบัติพิธีกรรม ไม่ว่าโดยลำพังตนเองหรือร่วมกับผู้อื่นในประชาคม และในที่สาธารณะหรือส่วนตัว

⁴⁵ อุกฤษณ์ แพร่พันธ์, เอกสารการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมบริหาร วิชาปรัชญาการเมืองเบื้องต้น ภาคที่ 8-11 สาขาวิชารัฐศาสตร์, หน้า 340-341.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ได้บัญญัติให้เสรีภาพในเรื่องของศาสนา ไว้ในมาตรา 27 ดังนี้ คือ

มาตรา 27 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวในวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือทำให้เสียประโยชน์อันควรมีควรได้เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนาหรือลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น

ในเรื่องของศาสนา จะเห็นได้ชัดเจนถึงปฏิกูญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติคุ้มครองบุคคลที่นับถือศาสนาต่าง ๆ ให้มีความเท่าเทียมและเสมอภาคกัน ตามมาตรา 4 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า ประชาชนชาวไทย ไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เสมอกัน

ดังนั้นสิทธิที่มนุษย์จะเลือกนับถือศาสนาใด มีความเชื่ออย่างไร หรือจะเชื่อถือในแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเองโดยไม่ยอมนับถือศาสนาใด จะต้องไม่เป็นสิ่งที่แบ่งแยกศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

1.3 สถานภาพในสังคม

สถานภาพ หมายถึง ฐานะตำแหน่งในสังคม⁴⁶ สถานภาพในสังคมเป็นระดับของการได้รับการยกย่อง นับถือ หรือการไม่ได้รับความยกย่องนับถือ ที่คนใน

⁴⁶ จุมพล หนิมพานิช, เอกสารการสอนแบบวิศวะศาสตร์ สาขาวิศวกรรมบริหาร วิชามนุษยสัมพันธ์สังคม หน่วยที่ 3 สาขาวิชาศิลปศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530) หน้า 159.

สังคมแสดงต่อกัน⁴⁷ สิ่งทีบุคคลทั่วไปในสังคมมักจะนำมาใช้พิจารณาตัดสินสถานภาพของบุคคลในสังคม มักเป็นเกณฑ์ดังต่อไปนี้⁴⁸ โดยดูหลาย ๆ เกณฑ์รวม ๆ กัน

- เทือกเขาเหล่ากอ
- ความมั่งมีหรือทรัพย์สิน
- ประเภทหรือชนิดของการศึกษา
- ประเภทหรือชนิดของศาสนา
- ลักษณะทางชีวภาพ เช่น เพศ อายุ
- ความสำเร็จของบุคคล

สถานภาพในสังคม ตามความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นเรื่องของจิตใจที่จะมองว่าใครมีสถานภาพในสังคมสูงกว่าใคร ทำให้เกิดการเคารพให้เกียรติกันภายในสังคม และถือเป็นเรื่องปกติของสังคมไทย แต่อย่างไรก็ตาม หากมองในแง่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เราจะต้องไม่แบ่งแยกศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วยสถานภาพในสังคมของแต่ละบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะสถานภาพในสังคมสูง เช่น เป็นผู้นำประเทศ หรือเป็นบุคคลชั้นต่ำของสังคมเช่น ขอทาน หรือแม้แต่คนโทษที่กระทำผิดและเพิ่งพ้นโทษออกมา แม้ว่าจะเป็นคนร้ายซึ่งสร้างความเสียหายให้สังคมมาก่อนก็ตาม แต่เขาก็เป็นมนุษย์คนหนึ่ง อย่างน้อยจึงต้องมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ จึงต้องมีความเท่าเทียมกับมนุษย์คนอื่น ๆ

หลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนอันเสมอภาคกันอย่างสากลนั้น แสดงถึงการถือว่ามนุษย์มีคุณค่าเท่าเทียมกัน ไม่ใช่แง่ของความสามารถหรือคุณธรรมอื่นใด เราอาจแบ่งระดับของคนตามอุปนิสัย ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ความสำเร็จ หรือลักษณะอื่น ๆ ได้ แต่ในแง่ "คุณค่าของมนุษย์" นั้น ต้องถือว่าทุกคนอยู่ในระดับเท่าเทียมกัน อันที่จริงแนวคิดเรื่องคุณค่าของมนุษย์นี้ มิใช่สำหรับการจัดระดับความแตกต่างใด ๆ ในสังคม ที่วางอยู่บนหลักสิทธิมนุษยชน อย่างน้อยที่สุดย่อมมีสิทธิบางอย่างที่เป็นของกษัตริย์ คนปัญญาอ่อน หรือแม้แต่ "คนเลว" ได้เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ นี่เป็นสิทธิที่วางอยู่บนพื้น

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 160.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 161, 163.

ฐาน “คุณค่าของมนุษย์” ในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์ โดยแยกออกจากลักษณะอื่น ๆ ของพวกเขา⁴⁹

1.4 เพศ

มนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ มีอยู่ด้วยกันสองเพศ คือ เพศหญิงกับเพศชาย โดยที่มนุษย์แต่ละคนที่จะเกิดมานั้น ไม่สามารถเลือกเพศตนเองได้ แต่อย่างไรทุกคนก็เกิดมาเป็นมนุษย์เหมือนกัน จึงต้องมีสิทธิและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ผู้ที่มีแนวคิดยึดถือหลักความเสมอภาคในระบอบเสรีประชาธิปไตย จะต้องไม่แบ่งแยกศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยนำเอาเพศหญิงหรือชายมาเป็นตัวกำหนด

เมื่อพูดถึงเรื่องเพศของมนุษย์ ในปัจจุบันอาจเกิดปัญหาในแง่ที่ว่าสภาพปัจจุบัน ได้มีผู้ชายที่มีจิตใจเป็นหญิงและผู้หญิงที่มีจิตใจเป็นชาย และอีกจำนวนที่เป็นพวกกร่วมเพศเดียวกัน โดยบุคคลเหล่านี้ได้แสดงออกอย่างเปิดเผย เป็นจำนวนมาก สังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ก็มีการยอมรับในความสามารถของบุคคลเหล่านี้ และถือว่าเป็นเรื่องค่อนข้างปกติ

แม้ว่าในโลกยุคปัจจุบัน การยอมรับเสรีภาพในเรื่องเพศ มีมากขึ้นและผู้คนส่วนใหญ่ ได้ยอมรับความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรี แต่ก็ยังมีผู้คนอีกจำนวนไม่น้อยที่ไม่ยอมรับบุคคลที่มีจิตใจผิดปกติกับเพศของตน แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่ามนุษย์จะมีจิตใจเกี่ยวกับเรื่องเพศอย่างไร ก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน จึงต้องมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์จึงต้องไม่ถูกแบ่งด้วยเพศ ผู้ที่ยึดถือหลักการความเสมอภาคตามระบอบเสรีประชาธิปไตย จึงต้องไม่แบ่งแยกศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วยเพศ แม้ว่ามนุษย์ผู้นั้นจะมีจิตใจที่ผิดปกติจากเพศของตนก็ตาม ดังนั้น กลุ่มบุคคลที่โดยทั่วไปในปัจจุบัน ถูกเรียกว่า พวกกระเทย เกย์ ทอม ดี ๆ ล ๆ ก็จะต้องไม่ถูกแบ่งแยกศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ให้แตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ

⁴⁹ เฉลิมเกียรติ ศิวารวด. ปรากฏการณ์มนุษย์และสันตวรณีในสังคมไทย. หน้า 55.

1.5 ฐานะ

เป็นเรื่องที่ถือว่ามีความสำคัญในการพิจารณาเรื่องความเสมอภาคในระบอบเสรีประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะตามลัทธิเสรีนิยม ถือว่าฐานะเป็นเรื่องส่วนบุคคล ที่รัฐไม่ควรเข้าไปละเมิดหรือยุ่งเกี่ยว

ลือค กล่าวว่่า พระเจ้าทรงประทานสิทธิให้มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันก็จริง แต่บางคนพอใจที่จะสงวนสิทธิของคนเอาไว้ ไม่ใช่อย่างเต็มความสามารถ คนประเภทนี้จะทำมาหากินแต่เพียงพอให้ชีวิตดำเนินไปได้เท่านั้น ไม่สะสมพอกพูน บางคนใช้สิทธิของคนเต็มที่ คนประเภทนี้ทำงานหนัก ขยัน และอดทน ผลแห่งงานนั้นยอมทำให้เขาสะสมทรัพย์สินส่วนตัวได้มาก⁵⁰

จากแนวคิดของลือค การที่บุคคลใดจะมีทรัพย์สินมากหรือน้อย จึงเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลนั้น ๆ ที่ได้เลือกพิจารณาคิดด้วยเหตุผลแล้วว่า ตนจะใช้สิทธิที่พระเจ้าทรงประทานให้มาเต็มที่มากน้อยอย่างไร และด้วยเหตุที่มนุษย์แต่ละคนได้ตัดสินใจและคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผลของตนเองแล้ว รัฐจึงไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สินของมนุษย์

ลัทธิเสรีนิยม เห็นว่า หน้าที่ในการโน้มน้าวใจคนให้เห็นแก่ส่วนรวม เห็นแก่เพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากในสังคมเป็นหน้าที่ของศาสนา เป็นวิถีทางของการเกลี้ยกล่อม ไม่ใช่วิถีทางบีบบังคับ ส่วนหน้าที่ของรัฐบาล คือ พิทักษ์ปกป้องสิทธิ เสรีภาพ ของปัจเจกบุคคล ในสังคมเสรีนิยม คนแต่ละคนจะต้องได้รับการปกป้องสิทธิ เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน หมายความว่า ปึงเจกบุคคลในแต่ละสังคมย่อมได้รับการคุ้มครองจากรัฐเสมอกัน ในสังคมเป็นธรรมคาที่จะต้องมีคนฐานะเหลื่อมล้ำกัน เพราะธรรมชาติสร้างคนมาให้มีความสามารถต่างกัน ในกรณีที่รัฐบาลเห็นว่าคนบางคน ควร

⁵⁰ สมภาร พรหมทา. ปรัชญาสังคมการเมือง. หน้า 46.

ได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากคนอื่นที่มีฐานะดี หรือก่อนข้างดีหรือดีในสังคม รัฐบาลก็อาจทำได้ด้วยวิธีชักชวนโน้มน้าว แต่ไม่ใช่ด้วยการใช้กำลัง⁵¹

ในกรณีที่ว่า พระเจ้าได้ทรงประทานสิทธิให้มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน โดยบุคคลแต่ละคนคิดพิจารณาเองว่าจะใช้สิทธินั้นเต็มที่เพียงใดหรือไม่ นั่น ทำให้บุคคลมีฐานะแตกต่างกัน ซึ่งจุดนี้มีคนวิจารณ์ว่าเป็นจุดอ่อนของระบบเสรีนิยม โดยเฉพาะในเรื่องของมรดก เพราะบางคนไม่ได้ใช้ความสามารถ หรือแรงงานของตน ในการสะสมทรัพย์สินของตน ไม่ได้คิดพิจารณาด้วยเหตุผลที่จะเลือกใช้สิทธิที่พระเจ้าได้ทรงประทานให้อย่างไร ในกรณีนี้ นาทานีล แบนเดน (Nathaniel Branden) นักปรัชญาคนหนึ่งที่เคยพยายามปกป้องลัทธิเสรีนิยม ในเรื่องที่ถูกกล่าวมาแล้วนี้ ดังนี้

สิทธิในทรัพย์สินได้แก่สิทธิที่จะใช้และโอนทรัพย์สินนั้น เมื่อบุคคลผู้ลงแรงสร้างสมทรัพย์สินนั้นและ โอนทรัพย์สินนั้นให้แก่บุคคลอื่นในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เขาย่อมมีสิทธิที่จะเลือกว่าใครควรเป็นทายาทรับสืบทอดมรดกเมื่อเขาสิ้นชีวิตแล้ว นอกจากเจ้าของทรัพย์สินนี้ ไม่มีใครมีสิทธิเลือกทายาทรับสืบทอดมรดกแทนเขา เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมเป็นเรื่องไม่ถูกที่เราจะเถียงกันว่า ทายาทนั้นสมควรหรือไม่สมควรมีสิทธิครอบครองมรดกนั้น สิทธิของผู้รับมรดกไม่ใช่สิทธิหลัก...

มีคนแย้งว่า เพราะทายาทผู้รับสืบทอดมรดกไม่ได้ลงแรงสร้างสมทรัพย์สินนั้นด้วยตนเอง ดังนั้นเขาจึงไม่มีสิทธิครอบครองทรัพย์สินนั้น ที่กล่าวมานี้ถูกต้องแล้วเพราะสิทธิของทายาทเป็นสิทธิที่ได้มาโดยการส่งมอบสิทธิขั้นต้นอยู่ที่ตัวเจ้าของมรดก อย่างไรก็ตาม หากทายาทที่เจ้าของมรดกเลือกให้เป็นผู้รับสืบทอดทรัพย์สินของคนในอนาคตไม่มีสิทธิอันชอบธรรมในมรดกนั้น คนอื่นก็ไม่มีสิทธิ ไม่ว่าจะป็นรัฐบาลหรือสังคม เว้นเสียแต่ว่าเจ้าของมรดกที่ยกมรดกให้แก่คนเหล่านี้⁵²

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 118.

⁵² สมภาร พรหมเทพ ปรัชญาสังคมการเมือง, หน้า 144. อ้างจาก Nathaniel Branden, "Common Fallacies about Capitalism," in Ayn Rand, *Capitalism: The Unknown Ideal* (New York: Signet Books, 1967), p.92.

ในสภาพของความเป็นจริง มนุษย์แต่ละคนย่อมมีฐานะที่แตกต่างกัน ซึ่งตามแนวคิดลัทธิเสรีนิยม ถือเป็นเรื่องส่วนบุคคลและเป็นเรื่องปกติ รัฐบาลต้องไม่นำฐานะของบุคคลมาแบ่งแยกศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะต้องมองทั้งสองแง่ ทั้งในแง่ที่จะต้องยึดถือศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของคนจนเท่าเทียมกับคนมีฐานะ รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องให้การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน และยังคงมองในแง่ที่ว่าแม้คนรวยจะถือว่ามั่งคั่งมากกว่าคนจนและสามารถช่วยเหลือตัวเองได้มากกว่า รัฐบาลจะออกกฎหมายกีดกันหรือบังคับให้มีการช่วยเหลือคนจนมากกว่าคนรวยโดยทำให้ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์แตกต่างกันไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น การที่ รัฐบาลจัดการศึกษาให้กับประชาชน จะไปออกกฎหมายบังคับไม่ให้คนรวยเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐเพราะถือว่าคนรวยมีพอที่จะไปเรียนในโรงเรียนเอกชน ไม่ได้ เพราะถือว่าคนรวยหรือคนจนก็ถือเป็นประชาชนในสังคมการเมืองนั้น ๆ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เหมือนกัน สมควรได้รับการดูแลจากรัฐเท่าเทียมกัน หรือรัฐบาลจะไปออกกฎหมายบังคับให้คนรายนำเงินของตนจำนวนหนึ่งไปบริจาคให้กับคนจนทุกเดือนไม่ได้ เพราะถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามลัทธิเสรีนิยม

จากที่ได้กล่าวถึงเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ดังกล่าวมาแล้วทั้งหมดข้างต้นนั้น จะทำให้เข้าใจดีขึ้นว่า ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้เกิดความเสมอภาคกันตามลัทธิเสรีประชาธิปไตยมีแง่มุมใดบ้างที่จะไม่สามารถแบ่งแยกศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ออกจากกันได้ ซึ่งแง่มุมต่าง ๆ นั้นจะถูกนำมาเป็นองค์ประกอบในการวิจัย ในเรื่องของการเมือง ความเท่าเทียมในสิทธิของพลเมือง และความเท่าเทียมกันค่อน้ำกฎหมาย โดยจะกล่าวต่อไป

2. ความเท่าเทียมกันทางการเมือง

การเมืองเป็นเรื่องสำคัญที่ควรแก่การศึกษา บุคคลไม่ว่าจะอยู่ในส่วนใดของโลกจะต้องคกอยู่ภายใต้ระบบการเมืองไม่แบบใดก็แบบหนึ่ง การเมืองมีความหมายหลายประการ แต่โดยทั่วไปแล้ว การเมืองน่าจะหมายถึง กิจกรรมของมนุษย์ซึ่งเกี่ยว

ข้องกับการกำหนดและการใช้ ข้อตกลงใจต่าง ๆ เพื่อแบ่งปันคุณค่าในสังคมและอำนาจ บังคับให้เป็นไปตามข้อตกลงใจมาจากสังคม⁵³

การเมืองเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นส่วนสำคัญของการดำรงชีวิต มนุษย์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าบุคคลย่อมมีความต้องการ ต่างฝ่ายต่างก็พยายามดำเนินการ เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามที่ตนปรารถนา ความต้องการอาจขัดกันได้ ดังนั้น การแก้ไขความขัดแย้งก็ดี การแบ่งปันคุณค่าหรือประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมที่มีผู้น้อยลงไป ทุกวันเพื่อให้ทั่วถึงก็ดี ถือว่าเป็นกิจกรรมทางการเมืองทั้งสิ้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคนในรัฐ ไม่มากก็น้อย⁵⁴

กิจกรรมทางการเมือง ที่มีอยู่ในปัจจุบันซึ่งเกี่ยวข้องกับกำหนดและการใช้ ข้อตกลงใจต่าง ๆ เพื่อแบ่งปันคุณค่าในสังคมและอำนาจบังคับให้เป็นไปตามข้อตกลงใจที่มาจากสังคม มีทั้งที่เป็นรูปแบบตามรัฐธรรมนูญ และทั้งที่ไม่ได้เป็นรูปแบบตามรัฐธรรมนูญ เช่น การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งซึ่งถือเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนทุกคนในรัฐตามระบอบประชาธิปไตย การสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งถือเป็นรูปแบบที่มีกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้น การรวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องต่อผู้ทางการเมือง การสร้างมติมหาชน การแสดงออกทางความคิด ความเห็นในทางการเมือง ฯลฯ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมทางการเมืองด้วยทั้งสิ้น แม้จะไม่มีรูปแบบตามรัฐธรรมนูญก็ตาม สิทธิทางการเมืองนั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญและเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ได้ตกลงใจ คัดพิจารณาแล้วตกลงใจเลือกเข้ามาอยู่รวมกันในสังคมการเมืองตามระบอบเสรีประชาธิปไตย สิทธิทางการเมืองจึงถือเป็นสิทธิที่แสดงคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างหนึ่ง ประชาชนในรัฐทุกคนจึงต้องมีสิทธิในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน

⁵³ รุจ ฤภาค เอกสารการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสาร วิชามนุษย์กับสังคม หน่วยที่ 4 สาขา วิชาศิลปศาสตรบัณฑิตครั้งที่ 11 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสาร, 2530) หน้า 209.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 210.

3. ความเท่าเทียมในสิทธิของพลเมือง

เมื่อนุชนุษย์ได้ตกลงใจมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเดียวกัน โดยเห็นว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ที่จะรักษาสิทธิ เสรีภาพ ความสภาพธรรมชาติไว้ได้ ทุกคนที่อยู่ในสังคมนั้น ซึ่งสมัครใจมาอยู่ร่วมกัน จึงควรได้รับประโยชน์จากการตัดสินใจในการมาอยู่ร่วมกันนั้นอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่ง จอห์น ล็อก เห็นว่า สังคมการเมืองเกิดขึ้นด้วยพันธะสัญญา ดังนั้นเป็นธรรมชาติที่สัญญา จะต้องเรียกร้องผลประโยชน์ให้แก่คนอย่างเท่าเทียมกัน³⁵

ความเท่าเทียมในสิทธิของพลเมืองทุกคนนั้น ถือเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะเป็นหลักประกันให้กับประชาชนในรัฐนั้น ๆ เมื่อรัฐมีหน้าที่ในการดูแล รักษาสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในรัฐ และทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีกว่าการอยู่ในสภาวะธรรมชาติ การดูแล การให้บริการของรัฐ แก่ประชาชนทุกคนในรัฐ จึงต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมกันเสมอภาคกัน

4. ความเท่าเทียมกันค่อน้ำกัญหมาย

การที่มนุษย์ตกลงใจละทิ้งสภาวะธรรมชาติ เข้ามารวมอยู่ในสังคมการเมือง เพื่อมุ่งรักษาสิทธิ เสรีภาพ ของมนุษย์แต่ละคน การให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพต่าง ๆ นั้น ได้ถูกวางหลักเกณฑ์จากแนวคิดสำคัญ ๆ และได้รับการพัฒนาและสนับสนุน จนประเทศต่าง ๆ ได้นำเอาไปเป็นหลักในการปกครองประเทศ ซึ่งประเทศที่ยึดถือระบอบการปกครองเสรีประชาธิปไตย ได้วางหลักเกณฑ์เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ โดยมุ่งเน้นถึงความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ เป็นหลัก ซึ่งการจัดรูปแบบการปกครอง ที่จะสามารถก่อให้เกิดความเสมอภาคได้ ก็คือ การปกครองโดยยึดความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคภายใต้กฎหมายเป็นหลักนั่นเอง

³⁵ สมภาร พรหมทา. ปรวิธานรัฐธรรมการเมือง. หน้า 44.

นิติรัฐ หมายถึง รัฐซึ่งยอมรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญ รัฐประเภทนี้จึงเป็นรัฐที่มีอำนาจจำกัดโดยยอมอยู่ภายใต้กฎหมายของตนเองอย่างเคร่งครัด⁵⁶

จากความหมายของนิติรัฐ ซึ่งยึดหลักกฎหมายเป็นใหญ่ โดยรัฐเองมีอำนาจจำกัด จะกระทำการใด ๆ ก็ต้องอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งมีวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายอยู่ที่การประกันสิทธิเสรีภาพของราษฎรจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจนั่นเอง ในนิติรัฐไม่เฉพาะแต่ความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรกับราษฎรเท่านั้นที่จะต้องเป็นความสัมพันธ์ภายใต้กฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐกับราษฎรก็จะต้องเป็นความสัมพันธ์ตามกฎหมายด้วย จึงมีผู้กล่าวว่าผู้ปกครองที่แท้จริงในนิติรัฐ คือ กฎหมายที่รัฐตราขึ้นโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือการปกครองที่ถือกฎหมายเป็นใหญ่ (rule of law)⁵⁷

การปกครองของประเทศต่าง ๆ ที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันนั้น จะมีลักษณะเป็นนิติรัฐทั้งสิ้น โดยถือการปกครองที่ใช้กฎหมายเป็นใหญ่ ซึ่งการปกครองโดยกฎหมายนั้น ได้มีนักคิดหลายคนได้ให้ความเห็นไว้มากมายตามที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้น ซึ่งการปกครองโดยกฎหมายย่อมก่อให้เกิดความเสมอภาคได้ดียิ่งที่สุด เพราะกฎหมายถูกเขียนไว้ชัดเจน แน่นนอน ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์หรือสถานการณ์ที่แปรผันไป อย่างไรก็ตามแม้กฎหมายจะเขียนไว้แน่นนอน แต่กฎหมายจะต้องมีบุคคลที่นำเอาไปใช้เพื่อให้เกิดผล ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในการนำกฎหมายไปใช้ให้เกิดผลนั้น ต้องยึดกฎหมายเป็นหลัก ปราศจากอคติส่วนตัวใด ๆ ทั้งสิ้น จึงจะทำให้การปกครองโดยกฎหมายเป็นใหญ่ มีประสิทธิภาพสมบูรณ์ตามหลักการที่ถูกต้อง หลักประกันของความเสมอภาคในสังคมนั้น จึงอยู่ในสังคมที่ยึดถือหลักกฎหมายเป็นใหญ่ หรือ นิติรัฐ

จากแนวคิดในเชิงทฤษฎีที่ได้กล่าวมาทั้งหมดแล้ว สามารถสรุปเพื่อนำไปเป็นกรอบของการวิจัยในครั้งนี้ได้ดังนี้ คือ

ความเสมอภาคในระบอบเสรีประชาธิปไตย จะพูดถึงในเรื่องของ

⁵⁶ สมยศ เรือโท, ถ้อยแถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, หน้า 127.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 128.

- 1.ความเท่าเทียมทางการเมือง
- 2.ความเท่าเทียมกันในสิทธิของพลเมือง
- 3.ความเท่าเทียมกันต่อหน้ากฎหมาย

โดยแนวคิดเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันทั้ง 3 ประการนั้น มนุษย์จะต้องไม่ถูกแบ่งแยกความเท่าเทียมกัน ด้วย เหล่ากำเนิด ศาสนา สถานภาพทางสังคม เพศ และฐานะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย